

Advies

**Algemene Raad i.s.m. Sectorraad
Kunsten en Erfgoed en Sectorraad
Sociaal-Cultureel Werk
9 december 2016**

Advies over het actieplan “Cultuur en onderwijs – Samen voor meer en beter”

Op 14 oktober 2016 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan het actieplan “Cultuur en onderwijs – Samen voor meer en beter”, een gezamenlijk actieplan van Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits en Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz. De SARC brengt op eigen initiatief advies uit over het actieplan.

Situering

Tijdens de 12de Dag van de Cultuureducatie op 2 februari 2016 gingen Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits en Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz een engagement aan om cultuur en onderwijs dichter bij elkaar te brengen. De ministers zijn van mening dat cultuur binnen onderwijs veel breder aan bod moet komen dan louter tijdens lessen waar de link met kunst en cultuur duidelijk is (bv. muzische vorming, esthetica,...). Ook binnen andere vakken kan cultuur geïntegreerd worden, waarbij onderwijs zich meer kan laten inspireren door cultuur.

De ministers willen verdere stappen zetten richting een meer geïntegreerde werking voor cultuureducatie, vanuit een gedeelde missie, visie en strategie. Het actieplan gaat in op de acties die op korte termijn ondernomen zullen worden (met Cultuur in de Spiegel als gezamenlijk referentiekader).

Om de missie (cultuureducatie voor elk kind en elke jongere) en de visie (samenwerking met de professionele cultuursector) te realiseren is een duurzame langetermijnstrategie nodig. De reikwijdte van het actieplan beperkt zich echter tot de korte termijn. Op kortere termijn willen de ministers vooral inzetten op twee speerpunten en drie actieterreinen.

- Speerpunten
 - o Cultuur in de Spiegel
 - o Cultuurkuur.be
- Actieterreinen
 - o Informatie en communicatie
 - o Vormings-, opleidings- en netwerkmogelijkheden
 - o Inhoudelijke verdieping

Advies

De SARC onderschrijft de nood aan samenwerking tussen onderwijs en cultuur en is absoluut voorstander van een intensere en meer geïntegreerde samenwerking tussen beide domeinen. Hij wees reeds meermaals op deze noodzaak in verschillende eerdere adviezen¹.

Het stemt de SARC dan ook tevreden dat ministers Gatz en Crevits hier werk van willen maken en dat zij cultuur binnen onderwijs breder zien dan enkel de vakken waar de link met kunst en cultuur duidelijk is. De raad is evenwel van mening dat de ministers hierin met het actieplan momenteel niet ambitieus genoeg zijn en te weinig aandacht besteden aan de vele initiatieven die vandaag al bestaan.

De nood aan aansluiting tussen cultuur en onderwijs is een thema dat al tientallen jaren leeft. Er is vanuit de culturele sector een grote wil om samen te werken, maar de indruk leeft binnen de sector dat het onderwijs hier (op enkele lokale goede voorbeelden na) onvoldoende voor open staat. Voorliggend actieplan realiseert weinig aansluiting met de culturele sector, maar versterkt intengendeel enkel deze indruk.

Culturele sector te weinig betrokken

De cultuursector werd niet betrokken bij de opmaak van het actieplan en krijgt bijzonder weinig aandacht.

Zoals de inleiding terecht aanhaalt met de verwijzing naar Art Basic for Children zijn er in het veld van de kunst- en erfgoededucatie reeds heel wat goede voorbeelden en organisaties die een wezenlijke bijdragen kunnen leveren tot een nauwere samenwerking tussen cultuur en onderwijs. Onder andere in de werking van verschillende kunsteducatieve organisaties en cultuureducatieve jeugdorganisaties zit heel veel kennis en ervaring rond bij elkaar brengen van cultuur, erfgoed en het onderwijs.

In de jeugdsector worden expliciet modules rond cultuureducatie in het onderwijs ondersteund. Ook is het bijzonder betreurenswaardig dat de bibliotheeksector over het hoofd wordt gezien in de nota. Als er één organisatie is die een samenwerking met de lokale scholen in de genen draagt, dan is het de plaatselijke bibliotheek wel. Dit zowel op het vlak van leer- en leesbevordering, maar ook in het stimuleren van fantasie, creativiteit door het organiseren van allerlei activiteiten.

¹ SARC-advies van 9 mei 2011 over de conceptnota 'Kunst verandert! Inhoudelijke vernieuwing deeltijds kunstonderwijs': <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20110509-AR-advies-conceptnota-dko.pdf>

Gezamenlijk advies van de Vlor, de SARC en de Vlaamse Jeugdraad van 29 maart 2012 over de conceptnota Cultuureducatie (Groeien in Cultuur): <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20120329-advies-conceptnota-cultuureducatie.pdf>

SARC-advies van 29 maart 2013 over de tweede nota vernieuwing van het deeltijds kunstonderwijs: <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20130329-advies-2de-nota-DKO.pdf>

Gezamenlijk advies van de Vlor, de SARC en de Vlaamse Jeugdraad van 6 december 2013 over de conceptnota 'Doorgroeien in Cultuur': <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20131206-advies-conceptnota-doorgroeien-in-cultuur.pdf>

SARC-advies van 25 maart 2016 over de conceptnota 'niveaudecreet deeltijds kunstonderwijs': <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20160325-advies-conceptnota-dko.pdf>

Ook erfgoed en de relatie met erfgoedwerking in het onderwijs en erfgoededucatieve initiatieven en kennis ontbreken verregaand, terwijl ook daar reeds initiatieven bestaan, zoals 'Buurten met Erfgoed'², of lokale educatieve pakketten ontwikkeld i.s.m. erfgoedcellen.

De kansen en verbanden met het jonge immaterieel-cultureel-erfgoedbeleid in Vlaanderen kunnen zo geëxploreerd worden. Praktijkkennis en -kunde staan daarin centraal (bv. van ambachtelijke vaardigheden, tradities en uit muziek of podiumkunsten, e.d.). Bovendien vormt het leren/doorgeven/overdracht de prioriteit van het erfgoedbeleid. De link met onderwijs en educatie in het beleid van de Vlaamse Gemeenschap, ligt voor het grijpen.

De SARC constateert dat in de nota bijzonder weinig aandacht aan het culturele veld besteed wordt. Kunsteducatieve organisaties geven overigens aan dat zij niet bevroegd werden in het kader van het actieplan. Nochtans luidt de visie expliciet:

“Samenwerking tussen onderwijs en professionele sectoren en actoren zorgt voor kwaliteit en betere aansluiting op de wereld buiten de schoolmuren en de leefwereld van kinderen en jongeren. Met het oog op kwaliteitsvolle cultuureducatie is het belangrijk om de professionele actoren uit de cultuursector hierbij te betrekken en een sterke rol te geven: de professionele cultuursector is de leeromgeving bij uitstek om culturele competenties te ontwikkelen.”

De SARC meent dat deze samenwerking nu al zijn start moet kennen door in overleg het beleid en acties samen uit te stippelen. De kunsteducatieve organisaties betreuren dat zij niet eerder werden betrokken, maar benadrukken dat zij bereid zijn om mee na te denken over het verdere beleid en de uitrol van maatregelen.

De SARC merkt op dat de nota vaak verwijst naar 'professionele actoren' en benadrukt dat – zeker op lokaal niveau – heel wat goede voorbeelden te vinden zijn van samenwerkingen met niet-professionele culturele actoren. Heel wat scholen ontdekten reeds de meerwaarde van samenwerking met amateurkunstenaars. De raad is dan ook teleurgesteld dat deze samenwerking onderbelicht wordt.

De SARC betreurt dat men het bestaande links laat liggen en iets nieuws in de plaats stelt. Het actieplan mag niet vervangend zijn, maar heeft o.i. vooral waarde als aanvulling op het bestaande. Er moet worden gezocht naar manieren om aansluiting tussen het actieplan en de bestaande initiatieven te creëren, bv. door middelen voor projecten te voorzien.

De SARC vraagt de verschillende culturele sectoren alsnog beter te betrekken bij het concretiseren van het actieplan en om het actieplan te laten aansluiten bij bestaande initiatieven. Verder mogen niet-professionele actoren niet worden uitgesloten van samenwerking of zichtbaarheid als goed voorbeeld.

Onderwijslogica

De SARC merkt in het actieplan een grote invloed uit het onderwijsveld en slechts beperkt inbreng vanuit culturele hoek. Bovendien lijkt het alsof de onderwijslogica van bovenaf wordt opgelegd. Hierdoor verdwijnt de culturele partner naar de achtergrond en komt de nota niet tot een gedeelde visie of beleidskader. Het actieplan vertrekt vanuit de theorie van 'Cultuur in de Spiegel', maar er

² Cf. Buurten met Erfgoed. Project van: Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed in samenwerking met FARO, CANON Cultuurcel, Educatie voor Duurzame Ontwikkeling en Herita.

wordt geen veldanalyse of behoefteonderzoek aan gekoppeld. Er is m.a.w. niet vooraf nagegaan welke spelers reeds actief zijn en een rol spelen op dit gebied. De raad vindt dit een gemiste kans.

De SARC wenst hierbij ook te wijzen op het onevenwicht tussen Canon Cultuurcel en ACCE, het overlegplatform binnen het beleidsdomein CJSM. Canon Cultuurcel is een uitgebreide dienst uit het onderwijsveld terwijl ACCE slechts door één ambtenaar wordt opgevolgd, naast nog andere taken. Dit verklaart waarom het hele actieplan door een onderwijsbril wordt bekeken en vooral vanuit de onderwijslogica is opgesteld. Het culturele veld vecht al tientallen jaren tegen het inbedden van cultuur in een te rigoureuze onderwijsstructuur. Het actieplan is daar zeer geen trendbreuk in.

De SARC wenst in deze context te verwijzen naar het Gezamenlijk advies van de VLOR, de SARC én de Vlaamse Jeugdraad van 29 maart 2012 over de conceptnota Cultuureducatie (Groeien in Cultuur³), waarbij expliciet werd verwezen naar de herhaalde vraag vanuit de cultuur- en jeugdsector naar expertisenetwerken op Vlaams niveau die focussen op kennis- en ervaringsuitwisseling, zelfregulerend en bottom-up werken en sector- en discipline-overschrijdend zijn en de vraag naar volwaardige ondersteuning van het bestaande netwerk Vitamine C.

Minister Gatz speelde hier zowel in zijn Beleidsbrief Cultuur als in zijn Beleidsbrief Jeugd duidelijk op in door te stellen: “Het is mijn betrachting om een netwerk uit te bouwen dat het cultureel leren binnen mijn respectievelijke domeinen kunsten (inclusief amateurkunsten), media, cultureel erfgoed, sociaal-cultureel werk en jeugd verbindt, en waar nodig een brug slaat naar de belendende sectoren zijnde sport, welzijn, onderwijs, werk,... Hierbij kunnen we de Vlaamse praktijk verrijken met een internationale dimensie en vice versa.” Maar tot op heden is hier geen werk van gemaakt.

Een netwerk op Vlaams niveau van al wie in de cultuur- en jeugdsector betrokken is bij kunsteducatie - in afstemming en complementariteit met ACCE - is precies wat deze sectoren nodig hebben om onder meer bij dit soort van gesprekken met de sector onderwijs voldoende hun stem te kunnen laten horen en hun expertise in te brengen en gezamenlijk nieuwe uitdagingen aan te gaan.

De SARC wenst te benadrukken dat het actieplan en de concrete uitwerking daarvan moet gebeuren in een evenwaardig partnerschap tussen de beleidsdomeinen: zowel Onderwijs als Cultuur en Jeugd.

Potentieel van de theorie evalueren en benutten

Het actieplan vertrekt vanuit de theorie ‘Cultuur in de Spiegel’. De SARC kan zich hier gedeeltelijk in vinden, maar meent dat men hierin nog niet ver genoeg gaat. Er valt met de theorie meer te doen dan wat het actieplan ervan maakt. In tegenstelling tot wat de nota stelt, wordt niet verder gebouwd op de visieontwikkeling in de nota’s Groeien in Cultuur en Doorgroeien in Cultuur waarin kunst- en cultuureducatie breder benaderd wordt. De SARC ervaart de voorliggende nota als een stap terug en wijst op het rapport ‘Art for Art’s Sake’, die de instrumentele benadering verlaat.

Bijvoorbeeld: in de theorie ‘Cultuur in de Spiegel’ wordt uitgewerkt hoe men met diversiteit kan omgaan, maar in het actieplan komt dit helemaal niet aan bod.

Ook blijkt er een lacune te bestaan tussen de theorie in de praktijk, waarbij de theorie niet steeds concrete handvaten aanreikt aan lesgevers.

Een toetsing van de theorie aan concrete handvaten en methodieken is aangewezen.

³ <http://www.cjism.vlaanderen.be/raadcjism/AR/adviezen/20120329-advies-conceptnota-cultuureducatie.pdf>

Integrale benadering

Het actieplan focust op de inhoudelijke samenwerking tussen cultuur en onderwijs, hefboomacties die een bijdrage kunnen leveren aan de samenwerking vallen buiten de scope van het actieplan. Niettemin dragen hefboomacties of onrechtstreekse ondersteuning van thematische organisaties bij tot een dynamische relatie tussen cultuur en onderwijs. Zo worden via 'Slim Gedeeld!' bijvoorbeeld belangrijke stappen gezet om het gebruik van schoolinfrastructuur door verenigingen concreet te faciliteren. Door deze toenadering ontstaan nieuwe vormen van samenwerking of worden thema's opgepikt binnen het onderwijs.

De SARC vraagt om de samenwerking tussen cultuur en onderwijs integraal te benaderen en ook aanverwante acties mee op te nemen binnen de scope van het actieplan.

Inhoudelijke bedenkingen

De SARC heeft ook enkele inhoudelijke bedenkingen bij de acties uit het actieplan.

- De SARC vraagt zich af of het aantal op te leiden experts (25) en het aantal kunstenaars in residentie (4) voldoende is om een wezenlijk verschil te maken. Er zijn meer dan 3500 scholen en 1 150 000 leerlingen (kleuter-, basis- en secundair onderwijs) in Vlaanderen⁴. Hoe wil men deze *volledige* doelgroep op die manier bereiken?
Bovendien meent de SARC dat er in de culturele sector al erg veel expertise aanwezig is. Om aansluiting tussen onderwijs en het reeds bestaande culturele aanbod te faciliteren, is het nodig om de aanwezige expertise te honoreren. Een dergelijke aanpak zou efficiënter zijn en voor beide sectoren een win-win situatie betekenen.
- Er wordt in het actieplan geen melding gemaakt van extra middelen (tijd, ruimte, mankracht, budget) voor scholen en/of culturele organisaties om educatieve programma's te ontwikkelen.

⁴ Vlaams onderwijs in cijfers 2015-2016: <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/vlaams-onderwijs-in-cijfers-2015-2016>

Advies samengevat

De culturele en jeugdsectoren werden niet voldoende betrokken bij het actieplan: dat is een gemiste kans, die moet worden rechtgezet bij de concretisering ervan. Deze sectoren herbergen een enorme schat aan kennis, ervaring en goede praktijken; zowel de professionele als de niet-professionele actoren.

De SARC dringt er op aan dat zij daarom een evenwaardige partner zijn naast Onderwijs.

De theorie 'Cultuur in de Spiegel' moet het instrumentele verlaten en er moet een toetsing gebeuren aan de praktijk: wat zijn concrete handvaten en methodieken voor lesgevers?

Meer aandacht voor aanverwante acties, die nu buiten de scope van het actieplan vallen, kan bijdragen tot een dynamische relatie tussen cultuur en onderwijs.

De SARC stelt tot slot nog enkele punctuele vragen die uitklaring behoeven.

Namens de Algemene Raad,

Luk Verschueren, voorzitter

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Herman Baeten, voorzitter

Jorijn Neyrinck, ondervoorzitter

Lieselotte Moortgat, secretaris

Namens de Sectorraad Sociaal-Cultureel Werk,

Frie De Greef, voorzitter

Dirk Verbist, ondervoorzitter

Liesbeth Lemiere, secretaris